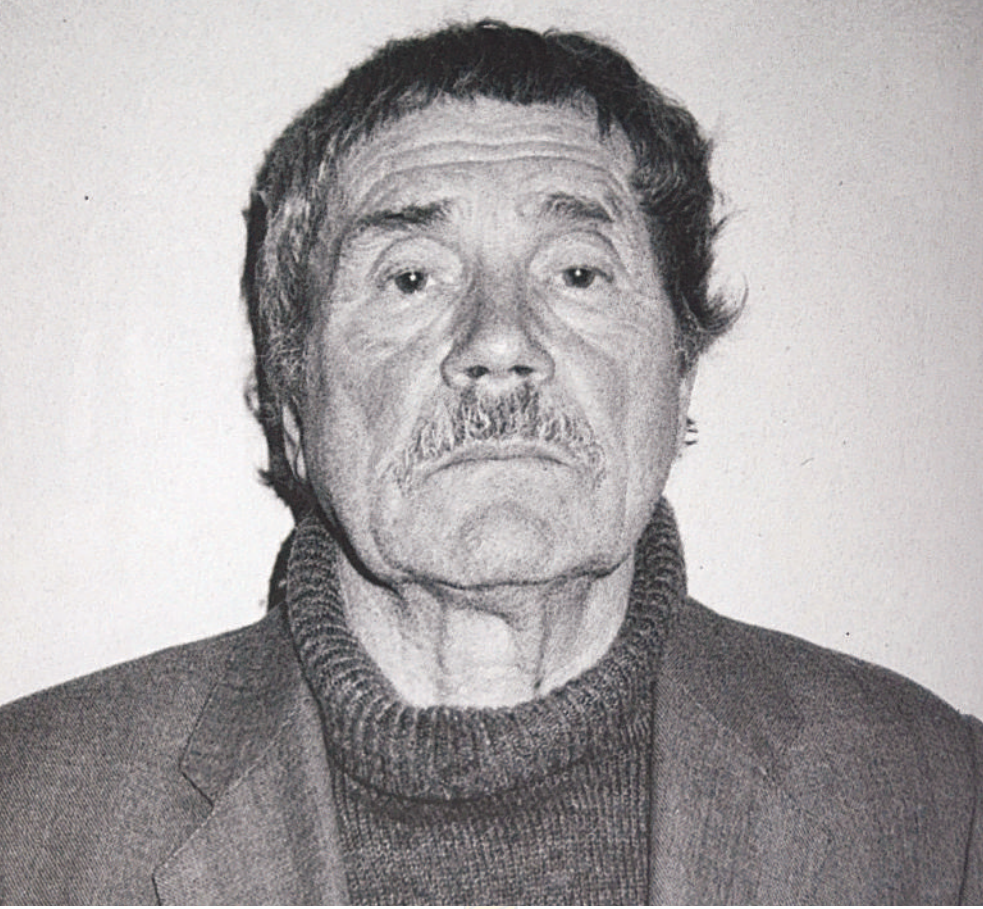

GORDON CORERA

VASILI MITROHIN ȘI DECONSPIRAREA KGB-ULUI

CORINT ISTORIE

Capitolul 1
La poarta ambasadei

Cu șase luni în urmă – Vilnius, Lituania, martie 1992

De-a lungul multor ani, bătrânul cu părul argintiu învățase să-și înăbușe furia interioară și s-o înlocuiască printr-o atitudine de aparentă indiferență. Să pari neimpresionat și neinteresat de nimic îi fusese de mare folos, iar în ziua aceea conta pe acest lucru pentru a rămâne în viață.

Pentru ocazia asta se îmbrăcase simplu, iar cei care l-au întâlnit atunci spun că arăta aproape ca un vagabond. De fapt, aspectul pe care și-l construise era cel al unui țăran rus sărac, unul dintre acei oameni aspri, cu fețele marcate de viața grea și cu bagajele ținute laolaltă, cărora nimeni nu le dădea atenție în timp ce stăteau gârboviți în gară, în așteptarea trenului. Această imagine nu era doar o acoperire, deoarece, în mintea lui, bărbatul nu se vedea doar ca un țăran oarecare, ci ca unul din basmele populare rusești, chemat să săvârșească un act de eroism cu totul ieșit din comun.

În vârstă de 70 de ani, neîngrijit și nebărbierit, trăgea după el un mic cărucior de bagaje cu două roți, pe care atașase o geantă de voiaj murdară. Impresia că nu era decât un ciudat oarecare fusese un aspect important atunci când trecuse granița, venind din Rusia cu un tren de noapte.

În mod normal, țăranii din gară veneau din oraș și se duceau acasă cu sacoșele încărcate cu toată mâncarea pe care n-o puteau cumpăra de altundeva, dar lucrurile stăteau altfel în cazul lui: cârnații din sacoșă fuseseră puși acolo doar pentru a ascunde ceea ce scotea ilegal din Moscova.

Erau vremuri haotice, iar grănicerii – în uniformele lor măslinii, cu șepci cu cozoroace mari – se arătau mai puțin riguroși ca odinioară, dar tot trebuiau să creadă că el nu era decât un bătrân plecat în vizită la vreo rudă. Dacă ar fi stârnit suspiciuni, iar grănicerii ar fi decis să-l percheziționeze, atunci bagajele lui și-ar fi dezvăluit secretele, pentru că, pe sub mâncare și haine, se afla o adevărată armă.

Reușise să treacă granița, dar tot nu se afla în siguranță. Știa mult prea bine că inamicul lui era prezent în această țară și încă-l putea găsi. În plus, nu se simțise niciodată cu adevărat confortabil într-un oraș, darămite într-unul străin. Pădurile învăluite în zăpadă erau casa lui. Cel puțin, în Vilnius era frig. Fusese o iarnă neobișnuit de grea și nu se zărea niciun semn de primăvară. În acea zi de sfârșit de martie, temperatura se străduia să depășească punctul de îngheț.

Drumul spre nord, de la gară până la destinația lui, fusese lung, ducându-l prin piață și pe străzile înguste ale orașului vechi, cu amestecul său de biserici baroce și clădiri sovietice gri. Aleile pavate îi îngreunau târâtul căruciorului în timp ce trecea pe lângă ruinele vechiului castel. Magazinele erau mai bine aprovizionate, vitrinele lor expunând haine mai elegante și mâncare mai proaspătă decât la el acasă, unde stăteai la coadă în fața unor rafturi aproape goale pentru a cumpăra mărfuri la prețuri foarte mari. Asta era o altă amintire a ceea ce considera el a fi situația dificilă a rusului de rând.

Sediul fostului său angajator se afla în cealaltă parte a orașului. Știa că reprezenta locul unde, în zilele cele mai crunte ale trecutului, deținuții erau scoși din celulele izolate fonic în care fuseseră torturați și duși, printr-o curte interioară, într-o pivniță. Acolo urmau să fie executați sumar prin împușcare, trupurile lor fiind apoi scoase printr-o fereastră mică, pentru a fi duse undeva, departe.

Era singur în această călătorie, așa cum singur fusese în cea mai mare parte a vieții sale, și nimeni altcineva nu știa ce făcea. Nici măcar soția lui, Nina. Cu siguranță, nu fiul lui, Vladimir, chiar dacă o mare parte din ceea ce făcuse era tocmai pentru el.

În cele din urmă, un drum aglomerat, pe care traficul se desfășura cu greu, l-a dus la un sens giratoriu. Pe partea îndepărtată se afla impunătoarea biserică Sf. Petru și Pavel. Exteriorul bisericii părea simplu, dar interiorul era o adevărată simfonie de ornamente baroce. Vechile obiceiuri încă nu fuseseră uitate în Lituania, iar biserica fusese ridicată deasupra unui fost altar păgân, fiind construită pentru a marca eliberarea de sub ocupația Rusiei, cu secole mai devreme*. Acum, Lituania tocmai își revenea după o altă perioadă de ocupație. Protestatarii din ianuarie precedent fuseseră striviți sub tancurile rusești în fața postului de televiziune al orașului, care putea fi văzut în depărtare, dar asta nu făcuse decât să stimuleze eforturile pentru independență ale statului baltic, grăbind prăbușirea Uniunii Sovietice.

Această prăbușire slăbise controalele la frontieră, astfel că, în sfârșit, după mulți ani de așteptare, bătrânul a decis să

* În 1655 a avut loc bătălia de la Vilnius, în cadrul războiului ruso-polonez din perioada 1654–1677. Capitala Marelui Ducat al Lituaniei, Vilnius, a fost cucerită de către forțele ruse și s-a aflat sub ocupația acestora până în anul 1661, când a fost eliberată de forțele militare lituaniene (n. red.).

acționeze. Lituania probabil că era o țară liberă, dar umbra Moscovei încă plana asupra acestei națiuni baltice. Zeci de mii de militari ai Armatei Roșii rămăseseră în bazele din țară, în timp ce spionii și informatorii ei mișunau peste tot, iar bătrânul știa mai bine ca oricine de ce erau ei capabili. Mergând înainte, n-a intrat în biserică, ci a traversat drumul. Chiar în fața lui, la capătul a șapte trepte, se afla ambasada britanică: o clădire impunătoare, cu balcon și ornamente așezate simetric deasupra celor două uși mari de la intrare, de unde un leu de marmură îl privea de sus.

Fiecare pas îl punea în pericol. Sosise momentul de a deveni în sfârșit eroul pe care și-l imaginase, dar exista și posibilitatea de a pierde totul. Oare de data asta va fi altfel? Trebuia să-și ascundă frustrarea și frica, deoarece venirea aici, la ambasada britanică, nu figurase în planul său inițial. Eforturile anterioare de a face acest pas se soldaseră cu o amară dezamăgire.

Capitolul 2[1]
Americanii

Mai întâi, bătrânul încercase cu americanii, și nu o singură dată. Asta se întâmplase la Riga, în Letonia vecină, dar și aici, la Vilnius. O dată, se prezentase la ambasada lor și fusese expediat fără ca măcar să aibă șansa de a le explica ce era cu el. Altă dată, reușise să înjghebe o conversație, dar nu păruseră să fie interesați, ci doar îi spuseseră să vină în altă zi. Probabil considerau că era la fel ca toți ceilalți. Măcar atunci reușise să-și deschidă geanta și să le arate ce avea, înmânându-le un document. Muncise mulți ani la acesta, dar ei tot nu înțeleseseră, lucru care-l lăsase complet nedumerit.

Era convins că CIA îl va primi cu brațele deschise, dar, în schimb, fusese trimis la plimbare. Mai rău, la un moment dat, petrecuse ore întregi – sau așa i se păruse lui – stând în recepția aglomerată a ambasadei, îngrozit la gândul că ar fi putut fi observat de ai lui, înainte de a fi dat afară, în cele din urmă. Poate că felul în care era îmbrăcat reprezenta o problemă? Sau incapacitatea lui de a spune mai mult de câteva cuvinte în engleză? Bătrânul nu avea de unde să știe că adevărata poveste era mai complexă.

Ambasadele SUA în Țările Baltice erau de curând înființate. Până în urmă cu câteva luni, cele trei state făcuseră parte din

Uniunea Sovietică, iar când își declaraseră independența, țările occidentale se grăbiseră să-și deschidă misiuni diplomatice. La acel moment, acestea nu erau decât niște birouri suprasolicitate și cu personal insuficient, în care domnea haosul. Într-adevăr, prima dată când bătrânul apăruse, fusese dat afară, dar cu altă ocazie, la Vilnius, întâlnise chiar persoana potrivită, însă la momentul nepotrivit. Bărbatul cu care vorbise era, așa cum sperase el, de la CIA, șeful micii secții pe care agenția tocmai ce o deschisese acolo, plus că vorbea limba rusă, numai că ofițerul avea bagajele făcute, fiind pe picior de plecare spre următoarea lui misiune. „Reveniți peste o săptămână sau două", i-a spus americanul, promițând să lase un bilet succesorului său. Totuși, când succesorul l-a întâlnit pe bătrân, tot ce a văzut în fața lui a fost o persoană ciudată, murdară, pe care chiar n-a putut-o lua în serios. Mesajul americanului a fost scurt și la obiect: „Nu suntem interesați! Cară-te!"

Bătrânul nu avea de unde să știe, dar una dintre vizitele sale stârnise un oarecare interes. Detaliile sosirii sale fuseseră transmise printr-o cablogramă la sediul CIA din Langley, procedura obișnuită în cazul celor care, în lumea spionilor, erau denumiți „agenți walk-in"*. Spre deosebire de toată munca de recrutare de agenți desfășurată pe la cocktailuri, o bună parte dintre cei mai buni spioni pur și simplu se prezentau la ușa unei ambasade, fără niciun avertisment, oferindu-se să predea informații secrete. Totuși, la fel proceda o mulțime de închipuiți, precum

* De la „to walk in", „a intra undeva" (în interiorul unei clădiri, de exemplu). Un agent walk-in este o persoană care-și oferă în mod voluntar serviciile unei agenții de informații. Mai precis, este un agent – sau o cârtiță – care intră literalmente într-o ambasadă, o agenție de informații sau o bază secretă de spionaj aparținând unui alt stat fără să fi fost contactat sau recrutat în prealabil, cu scopul de a-și oferi serviciile respectivului stat (n. red.).

și oameni care căutau să facă rost de bani rapid, așa că trebuia să separi grâul de neghină. În plus, un astfel de agent putea fi trimis în mod deliberat de adversarii tăi pentru a te păcăli. În aceste cazuri, adversarul tău îi „înfiera" pe propriii oameni loiali ca fiind agenți dubli pentru a te deruta și a afla cine erau ofițerii de informații acoperiți din personalul ambasadei tale. Pentru a face față tuturor acestor situații complexe, fuseseră puse în aplicare proceduri specifice. Una dintre aceste proceduri consta în implicarea unui ofițer „uzat", a cărui acoperire fusese deja compromisă, pentru a conduce întâlnirile inițiale, astfel încât să poată evalua persoana în cauză. Acest ofițer era cel care trimitea informația la sediul central, unde se lua decizia finală dacă va avea loc sau nu încă o întâlnire cu acea persoană.

În cazul bătrânului, problema era că intrase pe ușa ambasadei americane la momentul nepotrivit. În anul precedent, o politică nouă și controversată fusese instituită în divizia CIA care se ocupa de fosta URSS și de țările din Europa de Est. Milt Bearden*, un texan cu aer arogant, fusese trimis să preia conducerea diviziei pe măsură ce Războiul Rece se apropia de sfârșit. Bearden nu făcuse niciodată parte din lumea aprigă și izolată a celor dedicați luptei informative cu URSS, ci fusese adus pentru a zdruncina din temelii ceea ce mulți considerau a fi un club închis al băieților cu ochi albaștri. O modalitate prin care a realizat acest lucru a fost înăsprirea regulilor privind comportamentul față de agenții walk-in.

Părea că exista un flux nesfârșit de oameni care fugeau din tabăra vechiului lor adversar, căutând să schimbe orice informații aveau în speranța unui azil, a unei case în Florida și

* Milton Bearden (n. 1940), fost ofițer CIA, autor și consultant de cinematografie.

a unei sume. Unii inventau totul, în timp ce alții erau de rang inferior. „Încă un colonel KGB beat!", se glumea la sediul central de la Langley. Câțiva agenți KGB apăreau la porțile ambasadelor lună de lună, dar relocarea unuia în SUA costa între unu și două milioane de dolari, poate chiar trei milioane, dacă avea și familie. CIA era responsabilă pentru alocarea banilor și pentru întreaga bătaie de cap care urma, așa că Bearden devenise sceptic că merita să se mai arunce astfel cu banii.

Agenții de pe teren fuseseră instruiți să amâne recrutarea de noi surse în timp ce se testa construirea unei relații de lucru cu spionii ruși, comunicând cu ei prin intermediul unui așa-numit „agent de legătură". „Îi anulăm ca țintă principală, deoarece sunt vai de curu' lor. Vom obține tot ce ne trebuie de la ofițerul de legătură", era mesajul pe care ofițerii CIA de pe teren și-l amintesc că-l primiseră de la Bearden. Pentru cei care se ofereau să furnizeze secrete Americii, ștacheta devenise cu mult mai ridicată. „Oricine vine va trebui să ne dea totul în avans" – așa s-a exprimat Bearden. Recrutările, relațiile pe termen lung și ofertele de azil nu mai trebuiau puse pe masă decât în cazuri absolut excepționale.

Noile instrucțiuni au provocat agitație. Vechii membri ai ceea ce se numea „Casa Rusiei" în cadrul CIA își petrecuseră întreaga carieră căutând fiecare oportunitate de a recruta un agent sovietic și nu puteau crede că acum li se spunea să se oprească. La începutul anului 1992, Bearden fusese repartizat la un nou post, dar politica de a renunța la vechile obiective încă era în vigoare. Oricum, nu fusese doar inițiativa lui Bearden: aceasta era noua direcție stabilită de conducerea CIA și de Departamentul de Stat al SUA. Așadar, atunci când informația despre un bătrânel jerpelit cu o geantă de voiaj a ajuns la Langley, rezultatul a fost doar o scurtă discuție. Câțiva

au crezut că era clasicul personaj, cineva trimis să furnizeze informații false CIA-ului, poate pentru a deturna Agenția de la înțelegerea motivului pentru care pierduse atât de mulți agenți la Moscova, cu ceva ani în urmă. Rușii se folosiseră deja de acest truc cu un an sau doi înainte, când un tânăr ofițer KGB dusese de nas CIA-ul și-i făcuse o mulțime de necazuri, așa că nimeni nu voia să fie păcălit din nou. Alții se întrebau dacă ar putea fi un test al Moscovei, pentru a verifica dacă Agenția își mai folosea vechile trucuri și dacă toate discuțiile despre construirea unor relații mai normale reprezentau doar un vicleșug al americanilor. Dacă l-ar fi băgat în seamă pe bătrânul în cauză, atunci rușii ar fi arătat cu degetul și ar fi acuzat CIA de duplicitate, iar dacă moșul chiar ar fi spus adevărul și rușii ar fi aflat despre asta, situația ar fi putut crea probleme în noile relații.

În fine, un bătrânel de mult pensionat, care scosese dintr-o geantă niște hârtii ce păreau a fi fost dactilografiate chiar de el, nu părea nici pe departe suficient de important pentru a fi considerat o excepție de la noile reguli. Pentru asta, aveai nevoie – după cum se spunea în limbajul birocratic – să fii cineva cu o bună-credință incontestabilă și cu acces special la informații secrete. Tipul ăla părea a fi un bibliotecar, și nu avea decât niște notițe mâzgălite de el, pe care le-ar fi putut inventa. Au existat și unele opinii contrare, în special din partea câtorva veterani care doreau măcar să verifice documentele pe care le avea, dar s-a luat o decizie: nu facem excepții pentru bătrânul cu geanta. Hotărârea a fost transmisă la ambasadă, celor în cauză ordonându-li-se să nu-și mai bată capul.

Bătrânul nu cunoștea niciunul dintre aceste motive ale respingerii lui și nici măcar faptul că fusese luat în discuție. Era consternat și furios. Americanii nu-și dădeau seama că geanta

pe care o căra după el, ca un comerciant ambulant ponosit, conținea doar o mică parte din bogățiile pe care le avea de oferit. Petrecuse decenii făurindu-și o armă, dedicându-i întreaga viață și asumându-și riscuri enorme, iar acum le oferea un mijloc de a distruge un mare rău, care-i acaparase națiunea și-i ținea compatrioții în strânsoare.

În mintea lui, bătrânul își formase o imagine clară despre cum arăta acest inamic: era un monstru, o hidră – sau un dragon – cu trei capete. Simțea că înțelegea adevărata natură a acestei bestii mai bine decât orice alt bărbat sau femeie în viață sau care trăise vreodată. Motivul era dat de faptul că-și petrecuse aproape întreaga viață de adult în măruntaiele Fiarei, lucrând ca slujbaș al ei, iar acum, dacă nu cumva Fiara ajungea prima la el și dacă ar fi putut găsi pe cineva care să-l asculte, avea de gând s-o omoare.

Capitolul 3[2]
O ceașcă de ceai pe cinste

Ambasada Britanică din Vilnius, martie 1992

Recepționera, o lituaniancă tânără, a deschis ușa ambasadei Marii Britanii. Un bătrân murdar și slăbănog, nebărbierit și sărăcăcios îmbrăcat, stătea în fața ei. Voia să vadă un membru al personalului diplomatic, deoarece avea informații importante.

— Vă rog să așteptați în zona recepției, i-a spus ea, făcând semn spre un spațiu din stânga intrării, unde fuseseră așezate niște scaune.

Bătrânul a aruncat o privire spre mobila și covoarele nou cumpărate. Nu fusese niciodată în Marea Britanie și știa puține lucruri despre britanici, în afara celor citite prin dosare, unde se prezenta imaginea unei țări afectate de opresiunea de clasă și de tradiții sufocante. În plus, se spunea că o anumită răceală a firii caracteriza poporul englez.

Probabil că ambasada britanică arăta impresionant la exterior, dar era un labirint de încăperi mici la interior, o operațiune în dezvoltare, menținută în mișcare cu un buget redus. Michael Peart*, ambasadorul Marii Britanii, primise o notificare cu

* Michael Peart (1943–2015) a fost un diplomat de carieră britanic care a ocupat funcția de ambasador al Marii Britanii în Lituania în perioada 1991–1994 (n. red.).

doar o săptămână înainte de a înființa o ambasadă în capitala Lituaniei. Inițial, a coordonat întregul proces din camera 602 a unui hotel local, până când a descoperit o galerie de artă într-o casă veche și impozantă și și-a convins superiorii să achiziționeze rapid clădirea, înainte ca altcineva s-o facă.

Cu doar câteva săptămâni înainte ca bătrânul să intre acolo, drapelul Marii Britanii fusese arborat într-o zi cu ninsoare pe noul teren al ambasadei, în timp ce vreo cinci-șase membri ai personalului îl priveau cu mândrie. La fel ca transformarea noii țări, și transformarea clădirii era atinsă de haos. Alimentarea cu energie electrică era atât de slabă, încât atunci când soția lui Peart a pornit aragazul electric în bucătăria reședinței ambasadorului (reședință situată tot în interiorul ambasadei), încălzitoarele din restul clădirii s-au oprit.

Bătrânul a încercat să-și ascundă dezamăgirea în momentul în care o tânără cu părul închis la culoare a intrat în sala de recepție și l-a salutat, presupunând că, încă o dată, nu era luat în serios. S-a gândit că, fiind femeie, nu putea fi nici spion, nici diplomat și nici măcar cineva important. Totuși, trebuia să încerce să se facă înțeles.

În acea clipă nu conștientiza, dar norocul tocmai ce-i surâsese în persoana acestei tinere diplomate care fusese detașată temporar la ambasadă ca secretar II. Deși în vârstă de doar 20 de ani, petrecuse o perioadă la Moscova și vorbea bine rusa.

Bărbatul s-a prezentat și a spus că-l cheamă Iurasov. Desigur, era o minciună, dar una necesară, pentru că încă nu putea avea încredere să-și dezvăluie adevăratul nume.

A urmat momentul de care aveau să depindă atât de multe. Ca de atâtea ori, totul s-a redus la două persoane așezate într-o cameră, față în față, fiecare încercând să-l descifreze pe celălalt. Meritau ei să se ia reciproc în serios?

Prima impresie a lui Iurasov a fost că, în pofida faptului că era tânără și destul de atrăgătoare, după cum avea să recunoască mai târziu, femeia lăsa impresia că era competentă. În plus, el nu prea avea de ales, așa că a decis să-i vorbească.

A explicat că voia să discute cu un reprezentant al Serviciilor Speciale Britanice. Această denumire era modul obișnuit în care rușii se refereau la spioni.

— Nu este niciun reprezentant al serviciilor speciale în ambasadă, i-a explicat tânăra femeie.

Spusese adevărul, pentru că ea nu era spion, ci doar un diplomat obișnuit. Ambasada fusese înființată de prea puțin timp, iar terenul era încă mult prea incert pentru a permite o prezență permanentă a serviciilor secrete britanice.

Judecând după modul în care răspundea la întrebări, bătrânul părea introvertit și rezervat, dar exista și o anumită intensitate în atitudinea lui. Era foarte încordat, cu straturi de emoții și secrete dens concentrate sub aparența de calm. În mintea lui, nu era sigur cât ar trebui să dezvăluie, dar nu avea prea mult timp la dispoziție, așa că a făcut pasul decisiv: i-a spus că lucrase pentru KGB aproape 40 de ani. În sine, această afirmație nu era prea convingătoare. Existau mulți oameni care pretindeau că erau ofițeri KGB și băteau la porțile ambasadelor occidentale în acele zile. Unii dintre ei erau cu adevărat de la KGB, dar alții, nu. În plus, KGB-ul era o organizație vastă, înglobând sute de mii de oameni, iar unii dintre ei fuseseră doar simpli grăniceri (adică puțin mai mult decât niște bătăuși), care nu aveau nimic de oferit.

Iurasov a continuat. El era fost membru al Primei Direcții Principale a KGB, departamentul de elită care spiona restul lumii. Acest lucru suna interesant, dar părea și oarecum exagerat. Ofițerii Primei Direcții Principale erau oameni cu exprimare

abilă, antrenați să-și seducă țintele. Bărbatul acesta ciudat nu părea să se potrivească unui asemenea profil, dar el a insistat, spunându-i tinerei că deținea informații importante. Scrisese mai multe volume despre activitatea KGB-ului și, asemenea unui agent de vânzări itinerant, adusese câteva mostre cu el. Ar vrea tânăra doamnă să le vadă?

Acum, tânăra trebuia să-și formeze o nouă impresie despre el. Bărbatul părea a fi foarte modest și cam ciudat. Și totuși, simțea că în fața ei era ceva mai mult decât un ins care încerca să fugă dintr-o Rusie scăpată de sub control, iar instinctul îi spunea să meargă înainte și să riște.

— Doriți o ceașcă de ceai?

— Da, i-a răspuns bătrânul.

Era data de 24 martie 1992, iar un schimb profund inegal urma să aibă loc: tânăra avea să-i ofere un ceai, iar bătrânul urma să-i dezvăluie secretele lumii.

Iurasov s-a aplecat spre geantă și a început să scotocească prin ea. Impresia că avea de-a face cu un vagabond s-a accentuat în timp ce pâinea, cârnații picanți și hainele au fost scoase și date la o parte. Apoi, au apărut hârtiile.

A sosit și ceaiul, iar în timp ce bătrânul sorbea din ceașcă, tânăra citea. Prima lui cititoare, o recenzentă cu rol decisiv, și-a dat seama, încetul cu încetul, că ținea în mâini ceva ce părea mai interesant decât fleacurile obișnuite pe care oamenii încercau să le transmită.

Rusa pe care o stăpânea i-a dat tinerei posibilitatea să-și dea seama că putea fi vorba de un material legat de KGB. Asta era interesant, dar exista o problemă: acesta nu părea să conțină dosare KGB reale. Nu exista niciun marcaj și nici ștampile care să indice că avea de-a face cu documente oficiale, ci erau pur și simplu niște note dactilografiate pe care oricine le-ar fi putut

scrie. Puteau fi ușor inventate, plus că erau greu de înțeles, nefiind organizate așa cum te-ai fi așteptat. Tânăra nu era ofițer de informații și nu avea nicio modalitate de a verifica materialul ori de a fi sigură de valoarea lui, așa că totul se reducea la ce credea ea despre bărbatul din fața ei.

L-a întrebat cu blândețe cum de ajunsese în posesia a ceea ce părea a fi un material clasificat.

— Acesta este secretul meu[3], i-a răspuns el.

În mod evident, nu se simțea în largul lui să vorbească despre sine, dar adevărul era că se simțea nesigur, neștiind dacă va fi luat în serios și dacă valoarea celor oferite fusese înțeleasă. Nu erau doar niște notițe, ci o istorie, o istorie a mizeriei. Totuși, nu putea spune cum de ajunsese să intre în posesia ei. Cum să furi o arhivă? Nu putea să dezvăluie așa ceva, nu acum. Mai întâi, avea nevoie de un angajament.

Bătrânul i-a explicat tinerei că în fața ei era doar o mostră, că avea mult mai mult decât atât. Avea volume întregi despre Australia și Canada, precum și despre operațiuni executate chiar și pe teritoriul Marii Britanii. Iurasov știa foarte bine ceea ce făcea: ademenea cu ceva foarte tentant. Selectase cu grijă ce dosare să ia cu el, pe baza a ceea ce știa că i-ar fi interesat pe cei din Occident. Dorea ca aceste informații să ajungă la persoanele potrivite, a explicat el, însă doar în propriile condiții, așa că i-a înmânat o scrisoare detaliată.

Iurasov a spus că trebuia să se întoarcă la Moscova chiar în acea seară, cu trenul de noapte. Timpul era scurt, deci cum trebuia să procedeze tânăra? Britanicii aveau propriile îndrumări pentru diplomați cu privire la potențialii agenți walk-in, inclusiv instrucțiuni, nu foarte diferite de cele ale americanilor, de a fi mai sceptici în acele vremuri, dar ea a decis să-și asume un risc cu bătrânul din fața ei. Dacă el putea preciza o dată la care ar putea să se întoarcă în Lituania, atunci ea ar putea aranja să se întâlnească

aici cu cineva. Bătrânul i-a răspuns că s-ar putea întoarce în luna următoare, la 7 aprilie, iar după ce a rostit aceste cuvinte, hârtiile s-au întors în punga lor de sub cârnații picanți. Acum, putea să revină la statutul de țăran care se întorcea acasă, așa că a ieșit pe ușa ambasadei și a dispărut în frigul de afară.

După ce Iurasov a părăsit clădirea, secretarul II a mers să stea de vorbă cu ambasadorul. Vizitatorul încărunțit avea ceva care o făcea să creadă că era sincer, iar Peart a avut încredere în judecata ei, așa că au convenit să acționeze în consecință. Asta însemna să anunțe Londra, lucru ușor de spus, dar mai greu de făcut.

În mod normal, o ambasadă are o cameră de comunicații securizată, de unde funcționarii pot trimite mesaje criptate, dar ambasada de la Vilnius era prea nouă chiar și pentru așa ceva. Se mulțumea cu un singur aparat telex, o linie nesecurizată, care se afla lângă ceainic. Nu exista nicio modalitate de a trimite acasă un mesaj important fără riscul ca rușii să-l intercepteze, iar asta putea să-i facă probleme bătrânului acela ciudat. Așadar, trebuia întreprinsă o călătorie. Ambasadorul a fost de acord ca secretarul II să meargă până la Berlin, la cea mai apropiată ambasadă mare, unde o linie securizată putea fi folosită pentru a contacta Londra.

Și astfel, câteva zile mai târziu, spre sfârșitul lunii martie, după ce secretarul II își terminase călătoria, un mesaj a fost extras dintr-un teleimprimator amplasat într-o clădire cu zidurile coșcovite, cu 20 de etaje, din Lambeth, în sudul Londrei. Locul arăta atât de dărăpănat, încât multora dintre ocupanții săi le plăcea să glumească spunând că n-ar fi părut nelalocul lui în Uniunea Sovietică. Acel loc era Century House, sediul Secret Intelligence Service [Serviciul de Informații Secret – n. red.], cunoscut oficial de cei puțini, din interior, sub numele de SIS, dar aproape toți cei din afara zidurilor sale îi spuneau MI6.

Cum poți fura dintr-o arhivă secretă? Nu din orice arhivă, ci din cea mai bine păzită din lume. Răspunsul? Trebuie să fii arhivist. Unul atât de șters și de retras, încât să devii invizibil în timp ce perseverezi pentru a duce la îndeplinire ce ți-ai propus, lucrând febril și în secret, cufundat printre dosare. Îți continui activitatea decenii la rând, cu o discreție absolută, astfel că nici măcar după fuga ta din țară, orchestrată de spioni britanici ai MI6, nimeni nu îți remarcă absența și nimeni nu știe ce ai făcut.

Spionul din arhivă redă povestea cu totul ieșită din comun a modului în care ofițerul KGB Vasili Mitrohin – un arhivist introvertit, care nu îndrăgea nimic mai mult decât dosarele prăfuite pe care le avea în grijă – a ajuns să schimbe lumea. În calitate de ofițer superior în cadrul Departamentului de Arhivă Operativă al Primei Direcții Principale a KGB, secretele la care a avut acces l-au transformat mai întâi într-un disident, apoi într-un spion. Mitrohin a decis să scoată la lumină adevărul despre forțele întunecate care au subminat Rusia și care continuă să acționeze și în prezent.

„Puține persoane cunosc mai multe despre subtilitățile necontenitului război dintre spionii din Est și cei din Vest [decât Gordon Corera]."
BEN MACINTYRE,
autorul cărții *Agentul Zigzag*

CATEGORIA A
ISTORIE ȘI STUDII CULTURALE
EVALUARE CNCS
2026–2030

Carte recomandată de
Historia
HISTORY

Parteneri media:
Radio România Cultural
OBSERVATOR CULTURAL

ISBN: 978-630-361-444-1
9 786303 614441
www.edituracorint.ro